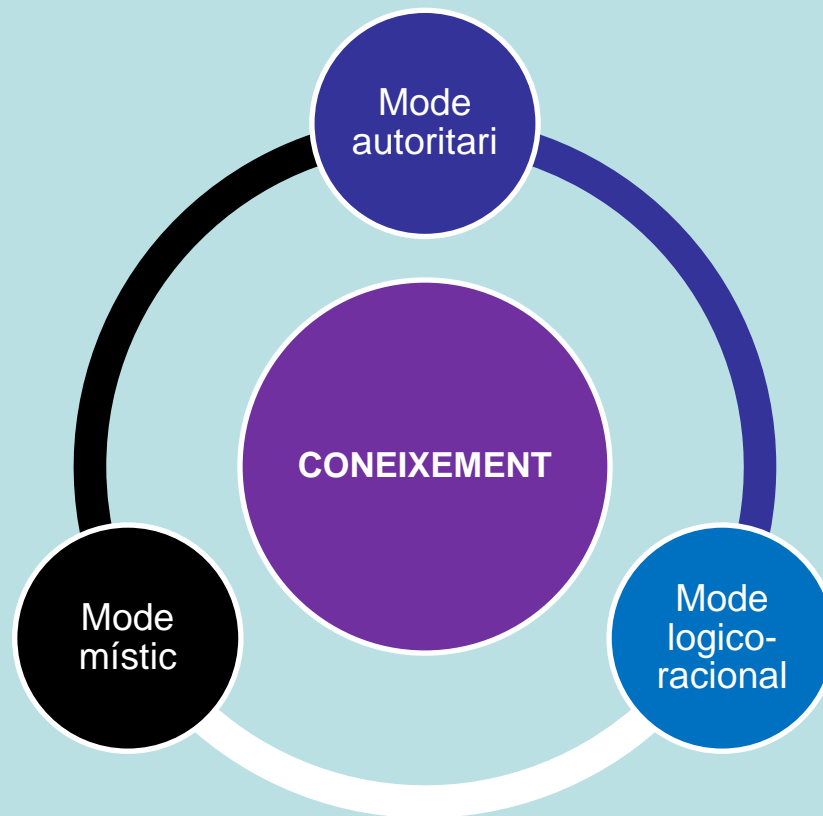

Tema 1. El procés de la investigació social

El coneixement de la realitat social

(Q1X2)

El coneixement de la realitat social

Ciència i societat (I)

- Premisses sota les quals sorgeix la ciència: progressiu augment de coneixements per a transformar la realitat.
- La ciència no pretén ser vertadera ni infalible; què afirma la ciència? (Bunge)
  - Que és més vertadera que qualsevol model no científic del món.
  - Que és capaç de provar, sotmetent-la a contrastació empírica, aquesta pretensió de veritat.
  - Que és capaç de descobrir les seues pròpies deficiències.
  - Que és capaç de corregir les seues pròpies deficiències, o siga, de reconstruir representacions parcials de l'estructura del món que siguen cada vegada més adequades.

El coneixement de la realitat social

Ciència i societat (II)

• Què és la ciència?

Conjunt de coneixements

- Un **CONTINGUT**: la teoria i l'anàlisi permeten comprendre els fets

sobre la realitat observable

- Un **CAMP D'ACTUACIÓ**: l'objecte d'estudi

obtinguts mitjançant el mètode científic

- Un **PROCEDIMENT**: la metodologia científica

El coneixement de la realitat social

Ciència i societat (III). Característiques de la ciència

- Saber crític i fonamentat (justificació, proves)
- Saber sistemàtic (ordre, lògica; esquema teoria-lleis-models)
- Saber explicatiu (predicció, utilitat)
- Saber verificable (contrastació empírica)
- Saber metòdic (procediment)
- Saber objectiu (en part qüestionable)
- Saber comunicable (llenguatge de la ciència)
- Saber provisorori (permanent revisió)

El coneixement de la realitat social

Ciència i societat (IV)

Preguntes que es poden fer les ciències socials:

Què ocorre?

Com ocorren els fets
socials?

Preguntes clau
de les ciències
socials

Per què ocorren els
fets socials?

Per a què ocorren els
fets socials?

(Protestes)

El coneixement de la realitat social

Ciència i societat (V)

L'objecte de les ciències socials:

- Ciències *fortes* permeten a l'investigador la separació de l'objecte d'estudi.
- Dificultats en les ciències socials:
  - ✓ Formem part de l'objecte d'estudi.
  - ✓ Majors esforços d'objectivitat.
- Però això no ha d'implicar una renúncia.

El coneixement de la realitat social

El mètode científic (I)

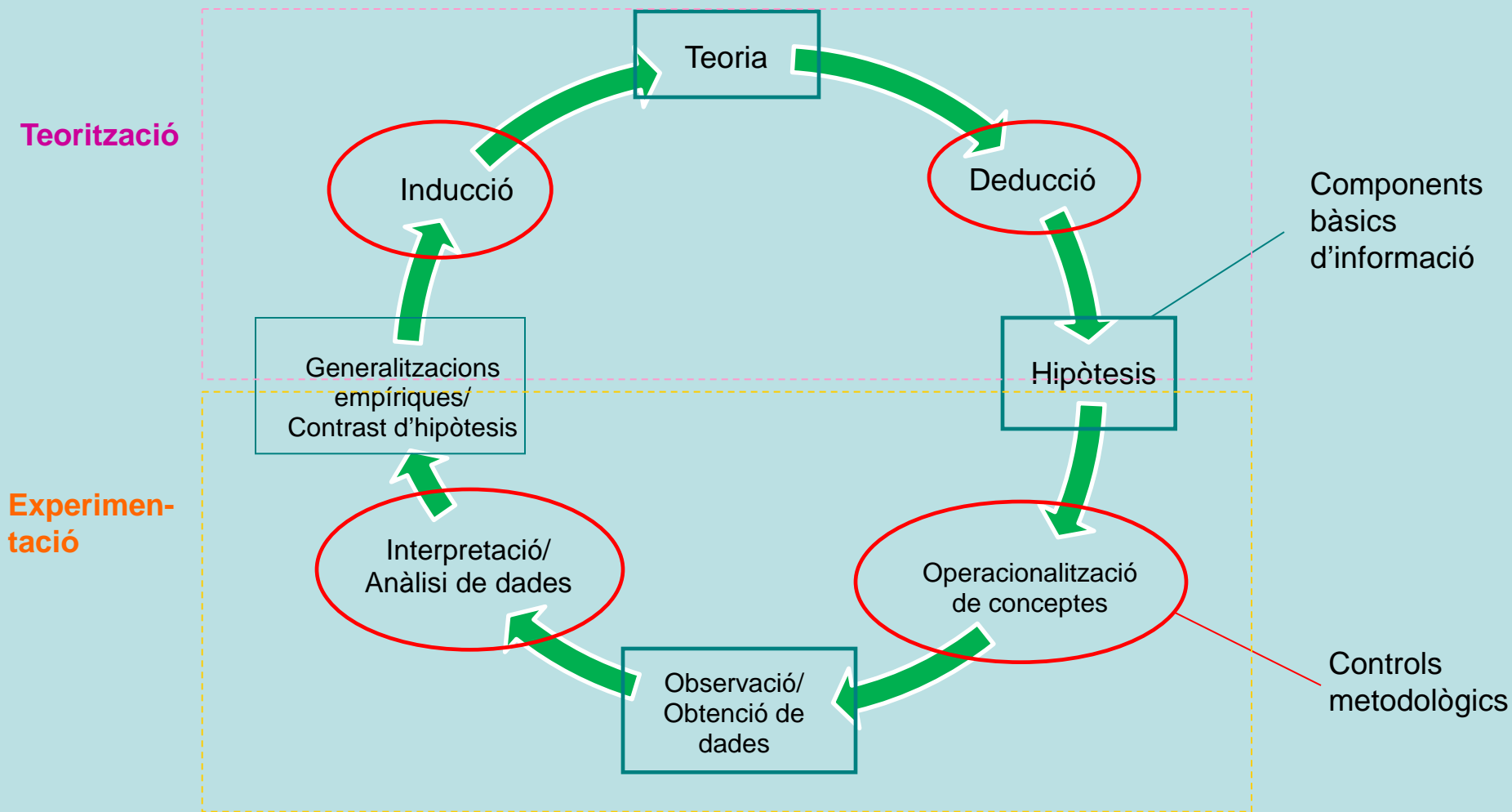
- És el conjunt d'estratègies que fan servir els científics per a obtenir el seu coneixement, la seua forma de procedir.
- Tres fases (Bertrand Russell):
  1. Observar fets significatius.
  2. Assentar hipòtesis que expliquen aquests fets.
  3. Deduir d'aquestes hipòtesis conseqüències que puguin ser posades a prova en l'observació.
- Una vegada arribats a la tercera fase podem tornar una altra vegada a la primera en un procés circular que ha construït perfectament Wallace:

El coneixement de la realitat social

El procés d'investigació. Cercle de Wallace

El coneixement de la realitat social

El mètode científic (III). Característiques

És un mètode **teòric** en l'origen i en el fi.

És **empíric**: la seua font d'informació i de resposta als problemes és l'experiència.

És alhora **inductiu i deductiu**.

És **crític**: es troba subjecte a revisió i els resultats no són mai definitius.

És **retroalimentat**: interacció contínua entre experiència i teoria. La teoria alimenta l'experiència i aquesta la teoria. Procés de retroalimentació que permet l'acumulació de coneixement.

El coneixement de la realitat social

Metodologia i tècniques d'investigació

La **metodologia** és l'estudi del mètode científic, que pretén comprendre el procés mateix de la recerca, no els fets socials que es pretenen investigar.

Les **tècniques de recerca** són procediments específics a través dels quals es reuneixen i s'ordenen les dades abans de sotmetre-les a les operacions analítiques. Un mètode implica l'ús de diverses tècniques, mentre que les tècniques s'engloben dins d'un mètode.

(*Fe d'errates*: en el temari de la web en castellà s'indica que el qüestionari és una tècnica; el qüestionari és més aviat una eina específica de la tècnica de l'enquesta)

Fases de la investigació

Definir el problema

Seleccionar un tema d'investigació

Revisar la literatura especialitzada

Familiaritzar-se amb els treballs que hi ha sobre el tema

Formular hipòtesis

Què s'intenta demostrar? Com es relacionen les variables?

Realitzar el disseny metodològic de la investigació

Seleccionar un o diversos mètodes i tècniques d'investigació

Realitzar la investigació

Aplicació de tècniques, recollida de dades

Interpretar i analitzar les dades

Anàlisi de les implicacions dels resultats

Informe dels resultats

Les troballes es discuteixen amb la comunitat acadèmica i donen lloc a noves recerques

Fases de la investigació

1r. Definir el problema (I)

Qui determina el tema de la investigació?

- Entitats convocants o demandants.
- Comunitats científiques.
- L'investigador mateix.
- La societat i els grups socials.

Procediment per a definir correctament un tema:

- Primer pas: formular el problema en termes no tècnics. Simple explicació del títol de la investigació.
- Segon pas: es passa a una formulació més explícita i més tècnica, ampliant la descripció del contingut del títol.
- Tercer pas: descripció precisa i tècnica del problema que es pretén estudiar.

Exemple: l'acolliment familiar

Fases de la investigació

1r. Definir el problema (II)

Condicions que han de complir els temes/problemes que investiguem:

- Poder realitzar observació, contrastació i verificació dels resultats obtinguts amb la realitat.
- El problema que s'investiga ha de ser concret i ha d'estar formulat de forma precisa.
- Els temes d'investigació han de permetre la representativitat i la generalització.
- El tema ha de presentar alguna novetat.

Exemples crítics de temes d'investigació

- L'ocupació.
- L'estudi de les relacions socials dins de l'única família espanyola que viu a Groenlàndia.
- La capacitat de predicció del futur dels vidents que treballen a Alacant.

Fases de la investigació

2n. Revisar la literatura especialitzada

És el que es coneix també com a elaboració del **marc teòric**.

Consisteix a consultar la bibliografia per a poder tenir una panoràmica de la teoria que hi ha sobre el problema que investiguem.

Açò ens ajudarà a:

- Revisar l'estat de la qüestió sobre el tema.
- Centrar el nostre tema.
- Aclarir conceptes teòrics que fem servir en el plantejament investigador.
- Veure com han afrontat l'estudi del problema altres investigadors.

Fases de la investigació

3r. Formular hipòtesis (I)

Les hipòtesis són **solucions probables** al problema de recerca, prèviament seleccionades i proposades per l'investigador.

Es formulen en termes d'**afirmació**. En definitiva constitueixen una suposició, una "sospita" elaborada per l'investigador sobre com funcionen els diferents aspectes de la realitat que està estudiant.

Suposen una **guia de la investigació**: ens ajudaran a saber què hem de buscar en la realitat social.

Al llarg de la recerca es comprovarà si **es confirmen o es rebutgen**.

Les hipòtesis poden sorgir de **diverses fonts**, però essencialment de 3: del marc teòric, de l'experiència de l'investigador i de l'observació de la realitat.

Fases de la investigació

3r. Formular hipòtesis (II)

Les hipòtesis han de complir les caracterstques. següents:

- ser **clares** i comprensibles
- posseir una **realitat empírica** quant als termes utilitzats
- tenir connexió amb **teories** precedents
- **no** incloure **judicis morals**
- ser susceptibles de **verificació** mitjançant tècniques assequibles
- ser **específiques** o capaces d'especificació
- donar una resposta **probable**

Fases de la investigació

3r. Formular hipòtesis (III)

Diferents tipus d'hipòtesis:

- **Hipòtesi d'investigació (Hi):** proposicions temptatives, generalment sobre les possibles relacions entre dues ó més variables. Poden ser:
  - Descriptives del valor de les variables que s'observaran en un context (“La motivació dels treballadors augmentarà aquest any”).
  - Correlacionals entre dues ó més variables (“la motivació dels treballadors augmentarà amb els incentius econòmics”).
  - De diferència entre grups (“la motivació dels treballadors serà diferent en funció de si se'ls donen o no incentius”).
  - De relació de causalitat: l'enunciat especifica clarament la relació causal (“els incentius econòmics provocaran l'augment de la motivació entre els treballadors”).
- **Hipòtesi nul·la (Ho):** serveixen per a refutar o negar el que afirma la hipòtesi d'investigació (“els incentius no generaran un augment de la motivació entre els treballadors”).
- **Hipòtesi alternativa (Ha):** són possibilitats alternatives a la Hi i la Ho i obrin altres relacions entre variables (“la motivació dels treballadors augmentarà per la instal·lació de l'aire condicionat”).
- **Hipòtesi estadística:** són la transformació de les altres en símbols estadístics i només es poden formular quan les dades són quantitatives.

Fases de la investigació

4t. Disseny metodològic de la investigació

La selecció d'un disseny d'investigació fa referència essencialment a l'elecció del **mètode** que cal seguir, i especialment a les **tècniques** que utilitzarem per a recollir les dades de la realitat.

Las tècniques que s'utilitzen depenen bàsicament dels següents punts:

- la naturalesa del fenomen que s'investiga
- els objectius
- els recursos disponibles (materials, humans i econòmics)
- el temps disponible per a la realització de la investigació

Fases de la investigació

5è. Realització del treball de camp

La realització del treball de camp és essencialment el procés de **recollida de dades**.

Els moments que normalment tenen lloc en aquesta fase de la recerca són els següents:

- selecció de la mostra
- formació de les persones que recolliran les dades (*briefing*)
- realització de *pretest*
- recollida material de les dades

Fases de la investigació

6è. Interpretació i anàlisi

Aquesta fase es divideix en dos moments:

- **Interpretar** consisteix a veure què ens diuen les dades en relació amb el problema i les hipòtesis. Té una funció **descriptiva**.
- **Analitzar** és posar en relació uns fenòmens amb uns altres, explicar la dinàmica d'aquestes relacions i proposar explicacions sobre la realitat investigada. Té una funció **explicativa**.

Fases de la investigació

7è. Elaboració de l'informe de la investigació

Una vegada fets els passos anteriors, podem consignar tota la informació construïda en l'informe d'investigació. Aquest document conté, de manera sistematitzada, tots els passos que s'han donat al llarg de la recerca.

Continguts habituals d'un informe d'investigació:

- títol
- introducció i estat de la qüestió
- marc teòric
- hipòtesis i objectius
- metodologia
- resultats i anàlisi de les dades
- conclusions

Nivells i perspectives en investigació social

Perspectives (tipus de saber)

Descriure la realitat

Perspectiva **distributiva**

Explicar la realitat

Perspectiva **estructural**

Transformar la realitat

Perspectiva **dialèctica**

Nivells

TECNOLÒGIC

(Què i amb què s'investiga)

METODOLÒGIC

(Per què s'investiga així)

EPISTEMOLÒGIC

(Per a què i per a qui s'investiga)

Nivells i perspectives en investigació social

Perspectiva distributiva

NIVELLS		
TECNOLÒGIC (com i amb què es fa) [Jocs de llenguatge]	METODOLÒGIC (per què i com s'investiga) [Funcions del llenguatge]	EPISTEMOLÒGIC (per a què, per a qui) [Efectes del llenguatge]
Pregunta-resposta	Funció referencial del llenguatge (denotatiu)	Asimetria
Tècniques quantitatives: - enquesta per mostreig - enquesta-cens - entrevista tancada	Anàlisi estadística (la parla designa coses)	Allò investigat com a objectiu
Unitat d'anàlisi: subjectes	Produeix un coneixement dels elements de la xarxa social (coneixement descriptiu)	Reflexivitat mínima de l'objecte
		Produeix un coneixement estadístic

Nivells i perspectives en investigació social

Perspectiva estructural

NIVELLS		
TECNOLÒGIC (com i amb què es fa) [Jocs de llenguatge]	METODOLÒGIC (per què i com s'investiga) [Funcions del llenguatge]	EPISTEMOLÒGIC (per a què, per a qui) [Efectes del llenguatge]
<p>Anàlisi de relacions</p> <p>Tècniques qualitatives:</p> <ul style="list-style-type: none"> - entrevistes - grups de discussió - històries de vida - anàlisi estruct. de textos <p>Unitat d'anàlisi: subjectes + relacions</p>	<p>Funció estructural del llenguatge (connotatiu)</p> <p>Anàlisi del discurs (la parla és comprensió)</p> <p>Produeix un coneixement de l'estructura de la xarxa (coneixement explicatiu)</p>	<p>Simetria tàctica/asimetria real i estratègica</p> <p>Allò investigat com a objecte (al qual se li demana que parli)</p> <p>Reflexivitat mitjana de l'objecte (subjecte relatiu)</p> <p>Produeix un coneixement subjectiu i intersubjectiu</p>

Nivells i perspectives en investigació social

Perspectiva dialèctica

NIVELLS		
TECNOLÒGIC (com i amb què es fa) [Jocs de llenguatge]	METODOLÒGIC (per què i com s'investiga) [Funcions del llenguatge]	EPISTEMOLÒGIC (per a què, per a qui) [Efectes del llenguatge]
<p>Processos de sociopraxi</p> <p>Tècniques de reflexió-acció:</p> <ul style="list-style-type: none"> - IAP - socioanàlisi - tècniques participatives de creativitat social (DAFO, sociograma, EASW, etc.) <p>Unitat d'anàlisi: subjectes + relacions + canvi</p>	<p>Funció pragmàtica del llenguatge</p> <p>Anàlisi performatiu (la parla és acció)</p> <p>Produeix un coneixement propositiu i implicatiu de la xarxa (coneixement transformador)</p>	<p>Asimetria real i tàctica/ simetria estratègica</p> <p>Allò investigat com a subjecte (al qual se li deixa dir i fer)</p> <p>Reflexivitat màxima de l'objecte (subjecte reflexiu)</p> <p>Produeix un coneixement pragmàtic</p>

Paradigmes d'investigació social

Lligats a les perspectives, en distingim dos:

- Quantitatiu
- Qualitatiu

Desplegament comparatiu:

ATRIBUTS DELS PARADIGMES QUALITATIU I QUANTITATIU

QUALITATIU

QUANTITATIU

Mètodes qualitatus

Mètodes quantitatus

Historicisme, fenomenologia

Positivisme lògic, funcionalisme

Observació naturista i sense control

Mesura penetrant i controlada

Subjectiu (comprensió interpretativa de la conducta i dels fets socials)

Objectiu

Pròxim a les dades ("des de dins")

Al marge de les dades ("des de fora")

Fonamentat en la realitat

- orientat als descobriments
- explorador, expansionista
- descriptiu i inductiu

No fonamentat en la realitat

- orientat a la comprovació
- confirmatori, reduccionista
- inferencial i hipoteticodeductiu

Orientat al procés

Orientat al resultat

ATRIBUTS DELS PARADIGMES QUALITATIU I QUANTITATIU

QUALITATIU

QUANTITATIU

Vàlid: dades reals, riques, profundes

Fiable: dades sòlides i repetibles

No generalitzable: estudi de casos aïllats

Generalitzable: estudi de casos múltiples

Holista

Particularista

Assumeix una realitat dinàmica

Assumeix una realitat estable

Obté informació flexible; procés interactiu continu

Obté informació estructurada i sistemàtica

Anàlisi interpretativa, sociolingüística i semiològica dels discursos, accions i estructures latents

Anàlisi estadística, quantificadora de la realitat, i de les relacions causals

Perspectives estructural i dialèctica

Perspectiva distributiva

Font: Marquès (2003); basat en Reichardt & Cook (1986) i completat a partir de Cea d'Ancona (1998)

Annex: ciència i ideologia

Definicions d'ideologia

- Sistema d'idees i valors de *cada* subjecte social; discursos que se'n generen.
- Idees i valors de la classe dominant i discurs que els legitima com a dominadors → “discurs de la veritat”.
  - Presenta com a universal i necessari un estat de coses particular i arbitrari; una certa construcció de la realitat (la de la classe dominant) se'ns dóna com la realitat mateixa.
  - S'esborren les empremtes que ens permeten identificar que és una construcció → aquesta realitat és la representació de ‘les coses tal com són’, aquesta realitat són ‘els fets’.

Annex: ciència i ideologia

Ideologia científica (I): la ciència com a ideologia dominant o superideologia

- La ciència, en pretendre convertir-se en metadiscurs vertader per damunt fins i tot de les ideologies és, en certa manera, la **ideologia dominant**.
- Allò particular ho presenta com a universal; el que és un *discurs ideològic* ho presenta no com un discurs sinó com un *descobriment* en el qual el llenguatge no té cap importància.
- S'ha contraposat semànticament ciència a ideologia (incloent-hi les religions, que també ho són):
  - Ciència ↔ Ideologia
  - Realitat ↔ Ficció
  - Raó ↔ Irracionalitat
  - Adequació ↔ Inadequació

Annex: ciència i ideologia

Ideologia científica (II)

- La veritat de la ciència es presenta de manera tan absoluta com la dels fonamentalismes religiosos.
- Bakunin: l'abstracció científica és opressiva, inhumana i nega la individualitat. Ciència i poder s'alien per exercir la dominació (dominació intel·lectual).
- Nietschze: la ciència és només un cas particular de veritat, com pot ser-ho Déu.
- Wittgenstein: fins i tot les matemàtiques poden arribar a ser una veritat particular (les lleis matemàtiques i físiques han anat canviant).